

Steinbjörn B. Jakobsen

Eftir
nátungum

Eftir náttungum

This One

DUK7-FSE-HQSS ný autorskými právy

Steinbjørn B. Jacobsen

Eftir nátingum

Myndir: Bárður Jákupsson

Gunnar var bara 12 ára gamal; men tað var hann, sum stýrði bátinum.

Hann var ikki stórur á vøkstri og mátti tí standa uppi á einum holvdum stampi.

Pápabeiggi hansara gjørði glúpin til, tí teir skuldu fara eftir nátungum, ella, sum summi siga, eftir havhestaungum.

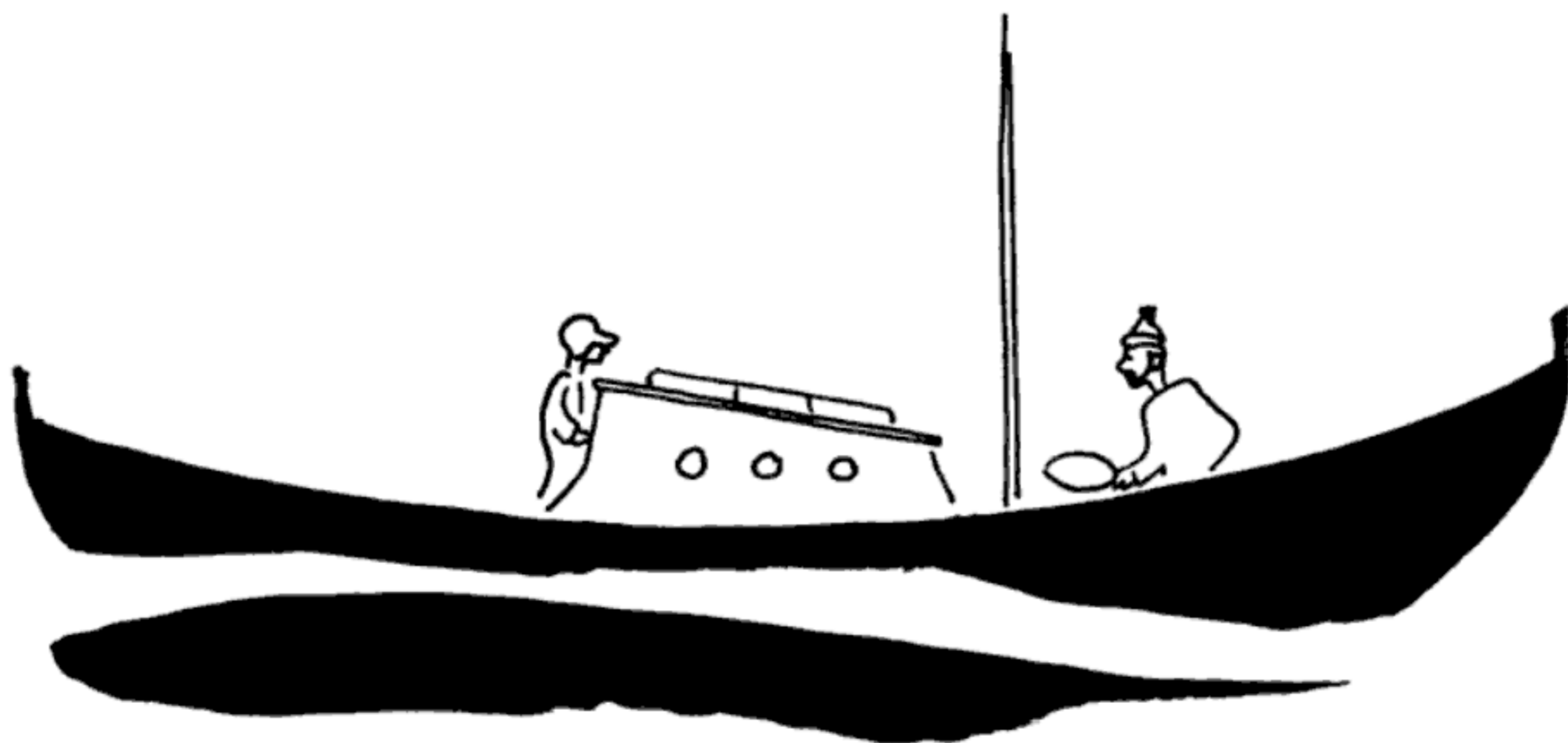
Teir sigldu við fullari ferð.

Báturinn var eitt stórt tiggjumannafar, sum pápi Gunnar og pápabeiggin, Leivur, áttu í felag.

Pápi Gunnar var stýrimaður á einum stórum skipi, sum fiskaði rækju við Svalbard.

Hetta var ikki fyrstu ferð, at Gunnar var úti við Onnu.

Soleiðis æt báturinn.

Hann var uppkallaður eftir ommu Gunnars.
Gunnar hevði fleiri ferðir fyrr verið úti við Onnu. Hann og pápabeiggin, Leivur. Tá høvdu teir fiskað, og onkuntíð høvdu teir fingið bara fitt, men ongan kalva.

Tá ið teir fingi lítið, segði pápabeiggin altíð:
„Hann, ið rør, fiskar umsíðir.“

Einaferð helt Gunnar, at nú var ein kalvi á; men tá var tað ein stórur toskur.

Men nú fóru teir skúmandi út eftir fjörðinum og skuldu eftir nátungum.

Tað hevði Gunnar ikki verið fyrr, og sum hann stóð og stýrði, var hann ógvuliga spentur.

Og hóast hann visti, at her inni á fjörðinum neyvan var nakar nátungi, skimaðist hann dúgliga uttan um seg.

Teir skuldu út millum oyggjarnar, og tá ið teir komu hagar, var vestfallið komið, og so komu nátungarnir við streyminum; tá skuldu teir vera fyrri teimum, hevði Leivur sagt.

Nei, sum Gunnar gleddi seg.

Hann var vaknaður tíðliga í morgun og hevði ringt til Leiv beinan vegin at spyrja, um líkindi vóru at fara.

Tað var ikki meir, enn pápabeiggin var vaknaður.

Og tá ið pápabeiggin kom koyrandi framvið, hevði hann staðið og bíðað fitta løtu úti.

Bara teir fóru at fáa eitt sindur.

„Vit fáa altíð eitt kók,“ hevði Leivur sagt, men í gjár høvdu fleiri fingið væl, og ein bátur lá væl oman fyri hundrað.

Teir vóru komnir út móti Nesinum nú, og Leivur kom afturum at stýra.

Her var nakað av gjálvi, tí strongurin, ið gekk í Nesið, var um at vera uppi.

Leivur stýrði bátinum dygst í klettin, tá ið teir fóru um Nesið. Gunnar helt, at hann kundi næstan lopið á land.

Báturin reið á eina fylling, og so vóru teir aftur á deyðavatni.

Leivur slepti róðrinum.

„Stýr tú, meðan eg geri glúpin lidnan. Kanska tú sært ein.“

Gunnar fór aftur upp á stampin at standa.

Hann hugdi grammur um alt havið.

Men nátungar vóru eingir at siggja.

Nakrir gamlir nátar (havhestar) flugu aftan fyri teir, og framman fyri teimum lógu báðar oyggjarnar og sundið, teir stevndu ímóti.

Tað hevði verið dimmviðrað, men hann kláraði í.

Gunnar sá nú rættiliga allar oyggjarnar og fjøllini.

Hann kendi seg so lættan og leysan frá øllum.

Tað var, sum alt har inni á landi kom honum ikki við.

Sundið vaks nú meir og meir, og opið hav lá framman stavn.

„Hygg har!“ rópti Gunnar og peikaði í stýriborð.

Ein fuglaflokkur sat á sjónum; men Leivur risti við høvdinum.

„Nei, nei, hatta er gamal náti.“

Og rætt hevði hann, tí løtu seinri fór alt á flog.

Fleiri lundaflokkar flugu fram við teimum, og onkur sat á sjónum.

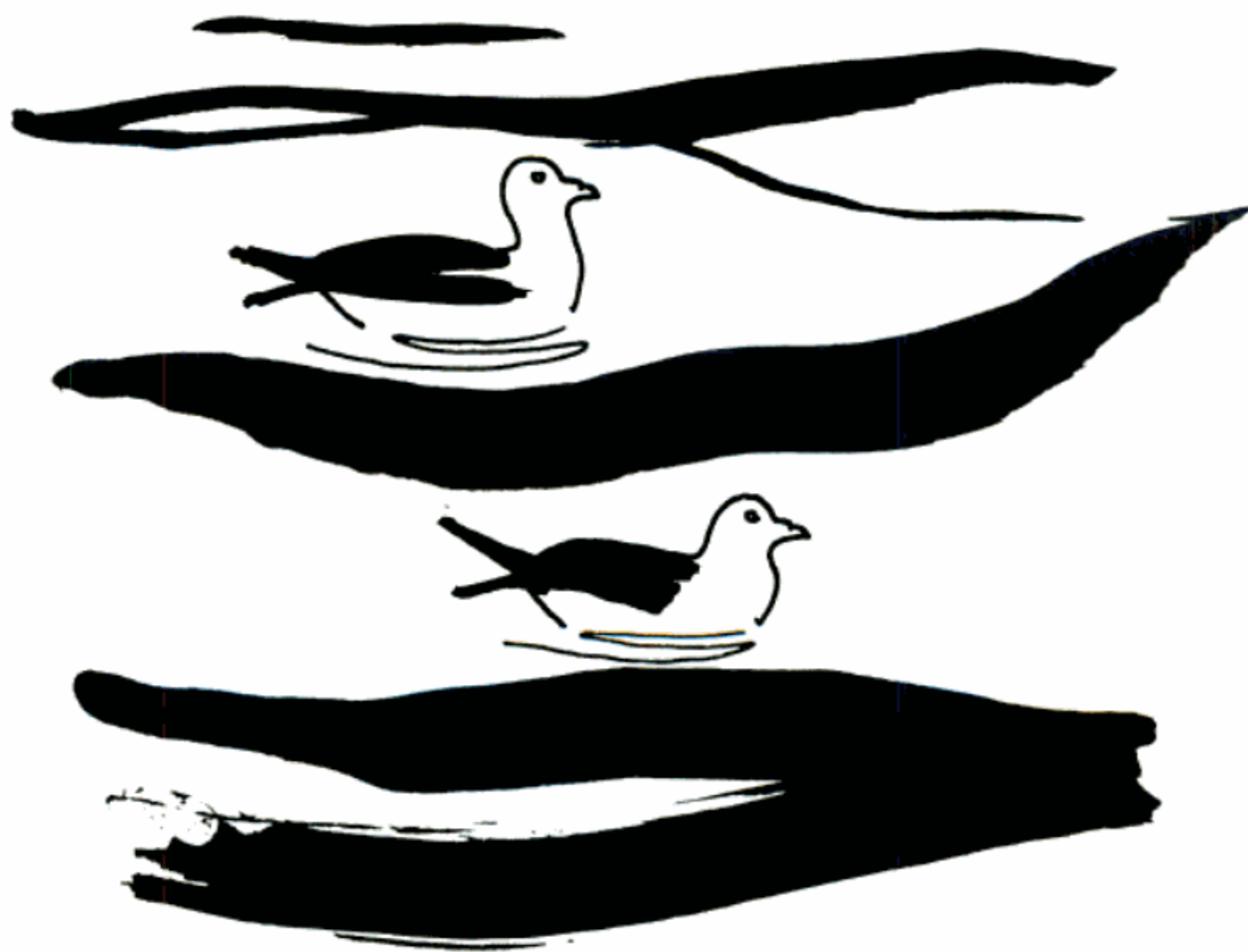
Leivur undraðist á tað, tí nú var so útliðið.
„Har er ein“, rópti Gunnar.
Og nú hevði hann rætt.
Tætt við teir var ein ungi, men hann stóð og grindaðist so merkiliga í sjónum, sum var hann um at søkka.
„Nei, nei. Hann er sjúkur,“ rópti Leivur.
Teir sigldu tætt fram við honum, og tað sást týðuliga, at honum bilaði okkurt.
Hann var neyðarsligur og vátur, vatn rein við hann.
Leivur var liðugur við glúpin, so báðir hugdu spentir eftir, um nakar nátungi sást.

Gunnar hevði viljað, at hann sá tann fyrsta.
Og mín sann! Nakað burtur frá teimum, tvørt
av bátinum í bakborð, sá Gunnar tveir.

Annar var so snjóhvítur.

Gunnar rópti so hart, sum stóð pápabeiggin
inni á landi, og legði stýrið hart í borðið.

„Har eru tveir.“

Men tá ið teir nærkaðust, fór annar á flog.

„Hetta er alt í lagi, hatta er hin gamli, hin ungi situr eftir,“ segði pápabeiggin væl hýrdur og gjørdi seg til reiðar at taka hann.

Gunnar stýrði beint á ungan, men læt hann vera leysan í stýriborð.

Ungin svam undan bátinum eitt sindur, so støðgaði hann á og lætst, sum hann sá ikki bátin. Tá ið Leivur bar glúpin eftir honum, royndi hann at flagsa, men tá var ov seint.

Áðrenn hann vardi tað, var hann í bátinum.

Hann vardi seg við nevinum og spýði; men Leivur var vanur við „góðan morgun“, tók niður á hálsin á honum og kipti hann alt í einum.

Leivur magadró hann.

Meðan hann helt hövdið uttan fyri stokkin, sleit hann hövdið liðandi av honum, so magin fylgdi við.

Meðan Leivur hetta gjørdi, hevði Gunnar longu sett fulla ferð á bátin og skimaðist í allar ættir.

Leivur tveitti ungan í ein plastkassa og hugdi gjølla fram um stavn, og so peikaði hann í bakborð.

Gunnar skundaði sær at hyggja.

Ein løta var, til hann fekk eyga á ungan.

Nú sá hann hann so týðuliga.

Hann skein so snjóhvítur langa leið.

Meðan Gunnar stýrði móti honum, royndi hann at finna ein annan. Hann var eitt sindur argur, at hann ikki sá ungan fyrst.

Gunnar stýrði so beint á hann, at pápabeiggin fekk ikki tikið hann.

Ungin fór undir bátin.

Men hvat hendi? Hann kom ikki upp aftur.

Báðir hugdu í allar ættir, men ungin var sum farin til botns. Leivur fór aftur til Gunnar og hugdi niður móti skrúvuni, og tá sá hann okkurt.

Hann bakkaði spakuliga, og tá flotnaði nát-ungin deyður upp. Skrúvan hevði nomið við hann, og so var hann kroystur upp undir stýrið.

„Hetta var løgið, tað havi eg ikki sæð fyrr,“ segði pápabeiggin og fór fram um ruffið aftur.

Tá peikaði hann aðru ferð. Sjálvandi var Gunnar glaður og koyrði fulla ferð á; men hví sá hann sjálvur ikki handa ungan?

Men alt í einum rópti Gunnar hart: „Har er eisini ein.“

Tá ið teir nærkaðust unganum hjá Leivi, sá eisini Gunnar, at hansara ungi var eitt høvd.

Nú varnaðust teir ein bát uttan fyri seg.

Teir fingi nátungan í øllum góðum; men teir sóu aftur eitt høvd: „Hesi høvdini eru ódámilig. Hasin báturin tekur allar uttan fyri okkum,“ rópti pápabeiggin aftur til Gunnar.

Men Gunnar svaraði aftur við einum rópi og peikaði úteftir.

Sum teir sigldu úteftir, varnaðist Gunnar nú fleiri bátar, og mín sann kom hin innari báturinn, ið hevði kastað teimum høvdini, við tí ýlandi ferð inneftir og stevndi beint imóti teirra unga.

Gunnar koyrdi alt tað á motorin, hann kundi, men sum teir nærkaðust, sást, at hin gekk skjótari. „Skamm fyri,“ hugsaði Gunnar.

Tað var ein av hesum bátunum, sum ganga so skjótt.

Nú kom pápabeiggin aftur móti ruffinum og fekk Gunnar at minka ferðina eitt sindur. Hann so gjørdi.

„Tað nyttar ikki at kappast við teir. Latum okkum fara inn vesturá. Kanska vit verða fyri okkum sjálvar. Og óvist er, um ikki onkur liggur har og bíðar eftir okkum.“

Gunnar setti aftur ferð á og stýrdi, sum pápabeiggin ýtaði av fyri honum.

Sum Gunnar stóð og hugdi, sá hann okkurt lógið gult og avlangt í sjónum.

Tað lá næstan á kósini, so hann naskaðist upp at tí.

Tá ið hetta kom upp á aldukambin, var tað hægri í øðrum endanum.

Gunnar dugdi als ikki at ímynda sær, hvat hetta var, og allar løgnar hugsanir komu til hansara.

Tað var bæði líkt og ólíkt, sum fleyt á sjónum.

Ikki fyrr enn teir vóru tætt hjá hesum, sóu teir, at tað var ein fiskakassi.

Leivur tók hann inn og helt fyri: „Nú gjørdu vit kvettið.“

Løtu seinri bað Leivur hann leggja móti nøkrum favnum av troli, sum fleyt í sjónum.

Hann tók eisini tað inn í bátin og segði: „Nei, sum fólk hugsa lítið. Hetta kann drepa fólk. Fær ein bátur tað um skrúvuna, kunnu teir verða púra fyri ongum.“

Meðan Leivur stríddist við trolið, hugdi Gunnar. Og nú bar til hjá honum.

Hann setti fulla ferð á og rópti glaður: „Har eru triggir. Eg siggi triggjar.“

Tað var skjótt, teir hövdu tveir í bátinum, men hinum triðja máttu teir leggja fleiri ferðir eftir.

Hann var snildur.

Beint sum Leivur var um at rökka honum við glúpinum, flagsaði hann útieftir beint tvørs av bátinum.

Og einaferð kavaði hann undir glúpinum.

Men teir vóru treiskir, og endin var, at hann lá í bátinum við ongum høvdi.

Annar ungi var longu í eygsjón.

Tað vóru hyggjuráðini, at teir vóru farnir meira inná.

Leivur helt, at ungarnir vóru nýliga komnir á sjógvin. Nakað av vindi var seint í gjárkvøldið og tíðliga á náttini, sum hevði tikið teir úr berginum. Ungarnir vóru eisini so tungir á sær.

Eina góða lótu stóð næstan bara á at taka inn, og væl gekst í hond, tað var næstan ikki ungi, ið slapp undan.

Summir teirra spýðu dúgliga at gera seg lættar, og teir flagsaðu eins dúgliga, men teir fingi ikki fótturnar meira uppfrá enn so, at teir gingu á sjónum, so dattu teir tungir niðuraftur.

Soleiðis royndu teir nakrar ferðir, til eisini teir lógu í tí nýggja kassanum, sum teir høvdu funnið.

Sum teir loysnaðu meir frá oynni, gjørdust ungarnir alt ótættari, men nú var eisini liðið fram til middags.

Leivur kom afturum og slakkaði heilt av motorinum.

Gunnar sá ein unga nakað væl uttan fyri teir; men Leivur helt fyri, at teir fóru at fáa hann seinri.

Klókast var at fáa sær ein bita nú, tí eta máttu teir so fyrr ella seinri. Teir vóru tað betur fyri, tá ið teir komu longur vestur, og tað fyrsta av heimleiðini fingu teir ringan nápað nakrar.

Hann fekk sær sjógv upp í eina pøs og læt nakrar tablettir úti.

„Nú skulu vit vaska okkum væl og virðiliga,“ segði hann.

Útvarpstíðindini vóru eisini um at koma.

Teir vaskaðu sær væl um hendurnar og fóru at fáa sær, meðan Leivur hoyrði tíðindini.

Nú Gunnar var setstur at eta, kendi hann, at hann ikki bara var svangur, men gorphungraður.

Teir tosaðu um fongin og vóru væl hýrdir.

Mettu um, hvussu nógv teir høvdu fingið.

„Ja, ja, tað ger tað sama, vit hava bjargað túrinum og æruni,“ flenti Leivur væl hýrdur. „Nakrar fáa vit afturat.“

Gunnar játtaði eftir og hugsaði innantanna, at nú hevði hann okkurt at siga hinum, tá ið hann kom í skúla aftur.

Tíðindini í útvarpinum vóru longu liðug, og Leivur koyrdi fyri. Hann var liðugur at eta og hevði fest sær í.

„Sit tú bara,“ segði hann. „Eg fari at royna at leita eftir hasum unganum hjá tær ella eftir einum øðrum feitum.“

Teir fingu nakrar so av og á, men teir vóru ikki so tættir longur.

Teir vóru komnir væl leysir av oynni og høvdu siglt heldur leingi útfrá og høvdu ikki fingið ein tann einasta ein.

Bráðliga var havið púra steindeytt.

Leivur kom aftur til Gunnar og hugdi at urin-um fleiri ferðir.

„Nei, nei, vit vanda nú, og so skuldu vit lukkast at fingið nakrar, sum vóru settir inn á Sundið, um ikki hinir hugsa tað sama og koma undan okkum.

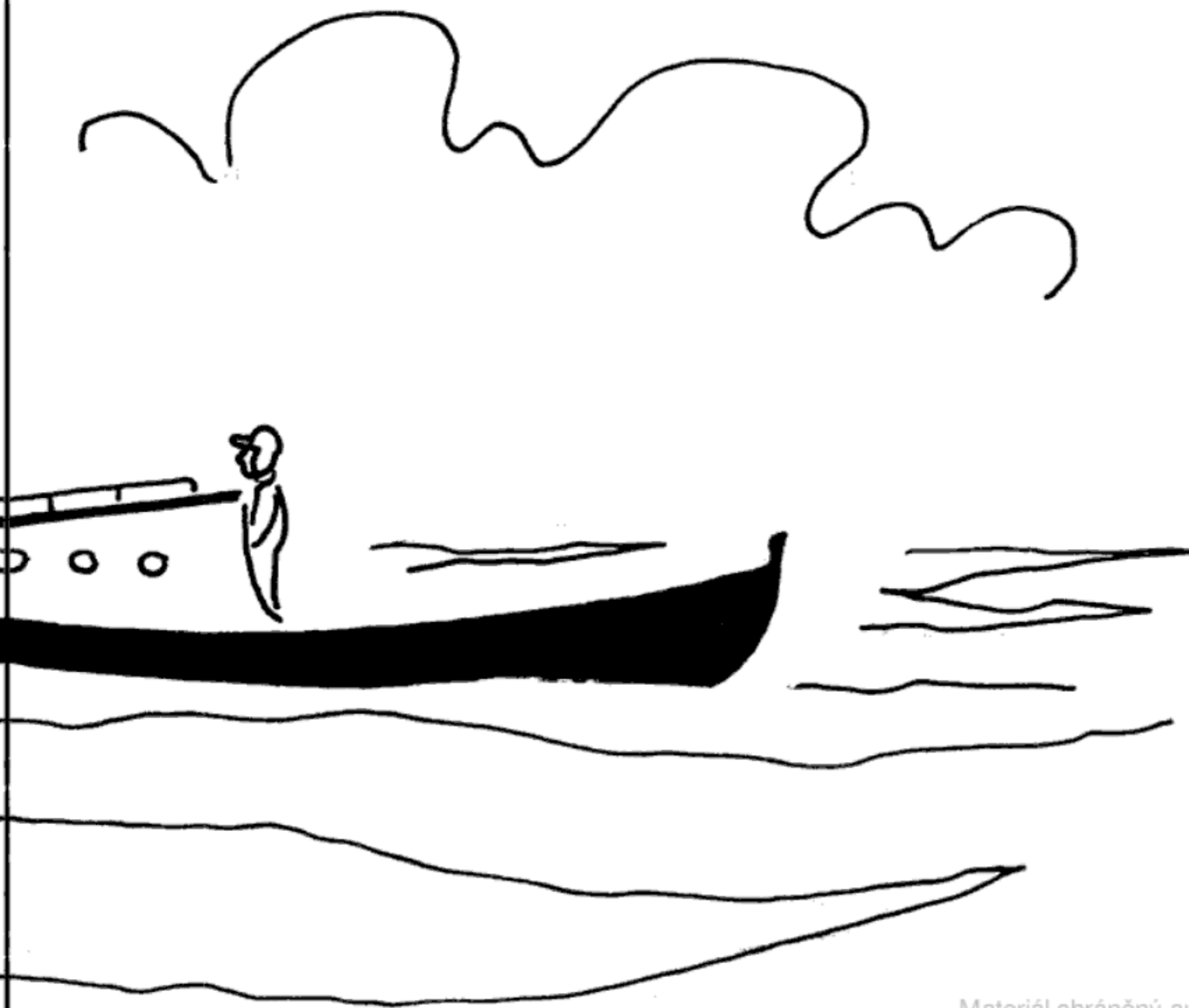
Far tú bara og fá tær ein heitan munn og ein bita, men vaska tær væl fyrst.

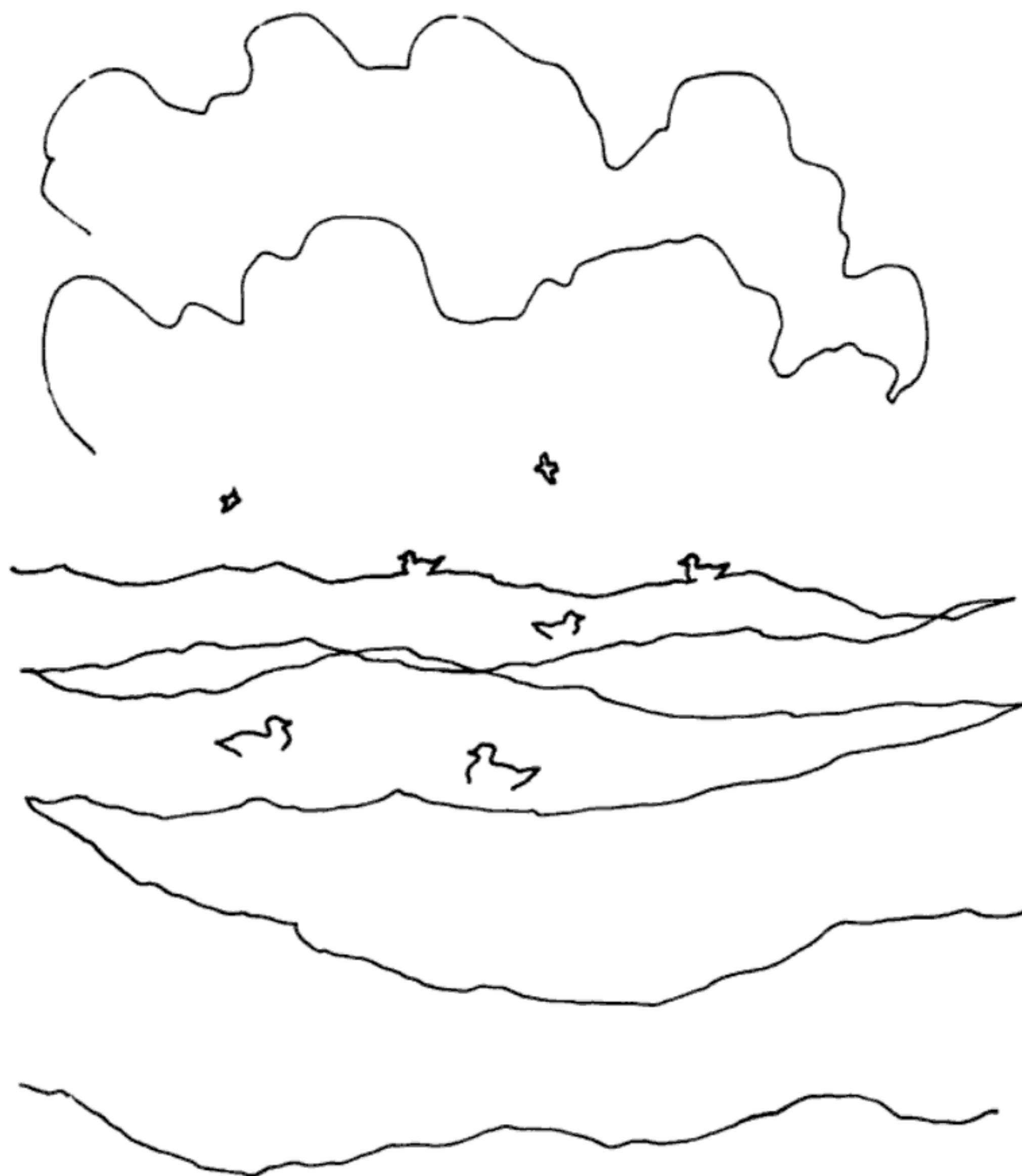
Verð ikki bangin, eg skal rópa á teg, um ein skuldi verið, men ikki vænti eg tað.“

Hann hevði trilkað lotið eitt sindur, og tað var ímóti, so Gunnar setti seg bara inn á bonkin í tí rúmliga ruffinum.

Ein køkubiti var eftir, og ein góður temunnur í fløskuni. Nú var tað gott at fáa.

Tað var, sum Leivur hevði sagt, teir møttu ikki einum tí einasta einum, so Gunnar varð sitandi.

Sum hann sat, sá hann ungarnar fyri sær, sita snjóhvítar á aldukambunum og so aftur hvørva niður í aldudalin.

Hann sá eisini fyri sær, tá ið teir sótu í berginum.

Hvussu teir hugdu niðurfyri, og kanska ikki torðu at leypa útav.

Teir stóðu uppreistir og mundaðu sær.

Strektu veingirnar eitt sindur, og so, áðrenn teir vistu av, hevði eitt vindblak teir útfyri, og tá var einki annað at gera uttan at flúgva sum frægast, til teir settu seg á sjógvin.

Men uppfrá aftur sluppu teir ikki, fyrr enn teir vóru afturfarnir og lættnaðir.

Gunnar setti høvdið útum aftur og sá nú, at lotið var dottið burtur.

Beint innan fyri teir lá Sundið og blikaði.

Har var silvitni og sól.

Tað var ein vøkur sjón, hann sá.

Frammanfyri skygdi havið sum silvur, og tá ið hann hugdi aftur um seg, sá hann øll fjøllini og teir bláu fjallatopparnar.

Hann stóð sum burturi í øðrum heimi, tá ið motorurin bráðliga støðgaði, og stýrið varð lagt hart í borðið.

Gunnar hugdi kvikur aftur um seg og sá tá eitt stórt, langt og svart í sjónum beint framman fyri bátinum.

Fyri honum sá hetta út sum ein ovurstórur træbulur.

Alt vardi bara eitt lítið bil, so sakk hetta niður í sjógvin aftur.

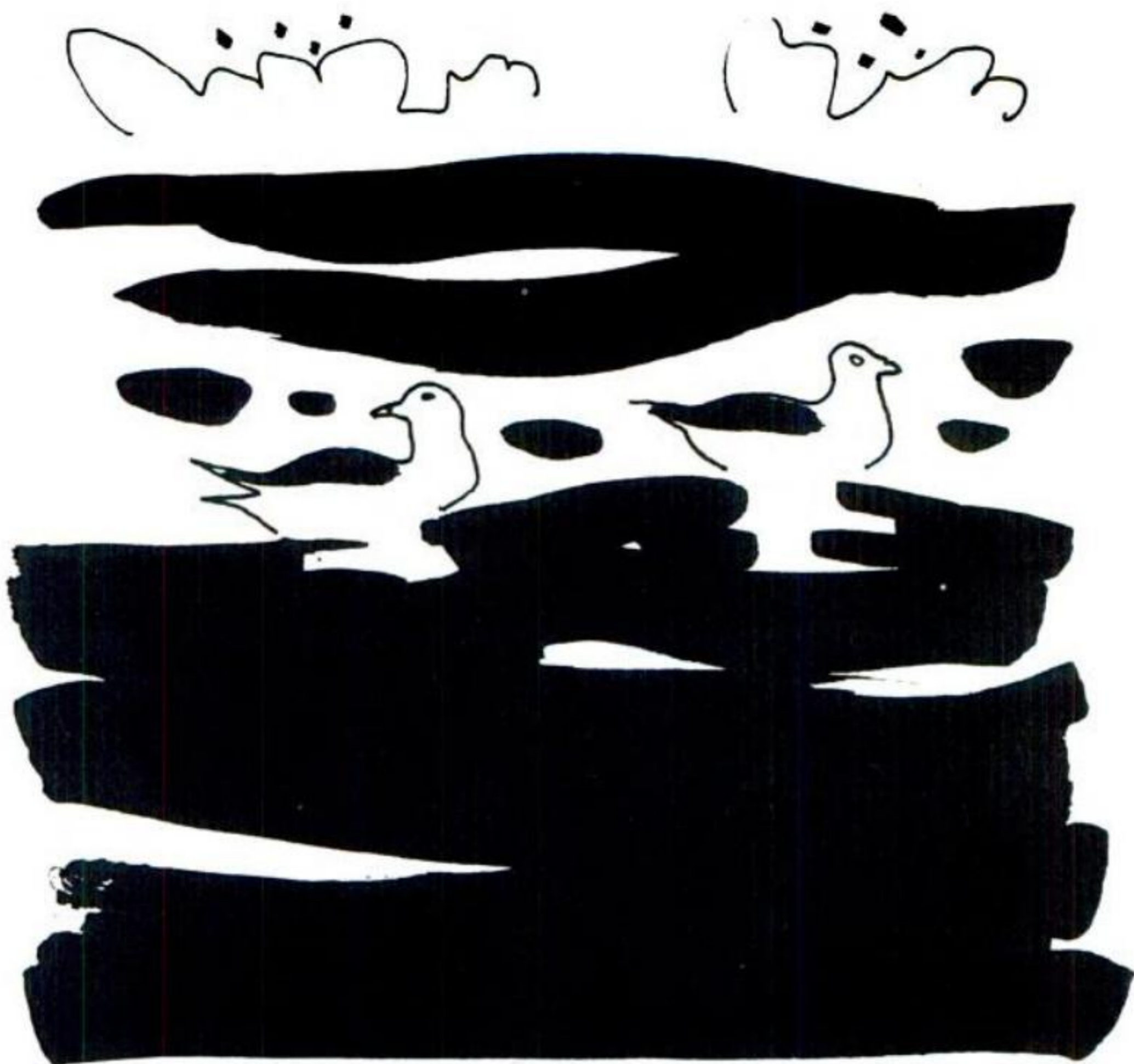
Tá var tað ikki bátslongd frá teimum.

„Tað var um reppið, eg sigldi so stavnbeint á,“ flenti pápabeiggin glaður. „Eg stóð burtur í øðrum heimi.“

„Hvat var tað?“ spurdi Gunnar bilsin.

„Hatta var ein brugda, sum hevur ligið og floytt sær á sjónum. Sást tú ikki hornið á henni?“

„Jú, kanska, eg veit ikki, alt hendi so bráðliga,“ svaraði Gunnar, sum satt var.

Motorurin var ikki stöðgaður, men gekk í tóngd.

Leivur setti ferð á aftur, og Anna órógvaði aftur friðin her inni og breyt tann glarslætta sjógvin.

Sum tað var stilt og vakurt her inni, hugsaði Gunnar.

Hann læt eyguni reika um hesa silvitnisfløtu og hvakk við, tá ið hann sá tveir so kritahvítar ungar sita á raka hvør annan.

Løgið, hann fekk seg ekki til at rópa, men Leivur hevði eisini sæð teir og legði eftir teimum.

Hann slepti róðrinum og fór fram at taka teir.

Tann fyrri lætst ikki um vón, hugdi bara býtt at teimum.

Hin legði til brots at svimja burtur frá bátinum, tá ið teir vóru eina bátslongd frá honum.

Hann svam skjótt.

Tær elalítlu bárunar frá nátunganum gjørdur fleiri long V á sjónum.

Men svimjingin longdi bert eitt lítið bil um hansara unga liv.

Her inni vóru fleiri aðrir ungar.

Teir vóru ógvuliga lættir at fáa eyga á her.

Gunnar taldi teir nú so hvørt.

Tá ið hann var komin upp í tíggju, kom pápa-beiggin aftur og vaskaði sær um hendurnar í spannini.

„Nú er well, vit fáa ongan aftrat.
Set beina kós í Nesið.“
Og so varð gjørt.
Á Nesinum var nú deyðakyrtil, og Gunnar stýrði.

Komnir nakað inn um Nesið, letur í Leivi:
„Er hatta ein moldbökkur, ið flýtur innan fyri okkum?“

Av handahógvi slakaði Gunnar av og stýrði móti hesum.

Tá sóu teir, at tað var ikki bökkur, men ein deyður skarvur.

Leivur tók hann inn.

„Hann er tungur sum ein gás og ikki stívnaður. Hetta er ein eydnisdagur hjá okkum.“

„Hvussu er hann deyður?“ spurdi Gunnar.

„Hann er skotin. Í dag er fyrsti dagur, at loyvt er at skjóta skarv,“ svaraði pápabeiggin.

„Men hvussu skulu vit býta skarvin? Vit kunnu ikki skera hann í helvt,“ flenti pápabeiggin.

„Tú kann hava hann.“

„Nei, nei, vit eta hann báðir, so veitst tú, hvussu skarvur smakkar,“ svaraði pápabeiggin.

Tá ið teir vóru komnir til lands, vóru teir báðir eins spentir at telja nátungarnar.

Áttati og tveir nátungar og ein skarv.

„Tað var vorðið sum væl av okkum báðum at fáa,“ helt pápabeiggin fyri.

Men lat okkum fyrst fara til hús og fáa okkum ein bita at eta, áðrenn vit fara í holt við teir.

Vit skrædla teir bara.

Tað er kanska synd; men nú skal eingin eta feitt, og vit eru illa mannaðir at skálda.

Teir eru eisini frálíkir, tá ið teir eru skrædlaðir og steiktir.“

Gunnar fór sjálvandi oman aftur at hjálpa pápabeiggjanum, og hann var til góða hjálp.

Leivur tók nakrar við til hús at skálda.

Hann rendi ein og ein í eina vanliga stóra grýtu, og so fóru fjaðrarnar av sum brent.

Hesar nátungarnar saltaði hann, hinir allir fóru í frystaran.

Gunnar var báði móður og glaður, tá ið hann kom til hús við tí stóra fonginum.

Mamman segði, at nú skuldi hon gera tað, ið eftir var.

Meðan Gunnar sat og fekk sær drekka, legði hon teir í plastposar og síðani í frystaran.

Komin í song, lá Gunnar eina løtu og mintist alt aftur.

Hetta hevði verið ein langur og hendingaríkur dagur, sum hann seint fór at gloyma.

Tað seinasta, hann hugsaði um og sá fyri sær, vóru nátungar.

Um havhest/náta

Tað er ilt at siga, hvussu nøvnini havhestur og náti eru íkomin. Eisini nøvnini á unganum eru fleiri: havhestaungar, nátar og nátungar.

Ikki fyrr enn fyrst í nítjandu øld varnaðust menn henda fugl langt til havs.

Hildið varð, at tá ið hann sást, var ódnarveður í námd.

Har havhestur tók sær bústað í nýggjum støðum fyri ár 1800.

1839 skal vera fyrsta árið, at fuglurin varp í Suðuroy, og so breiddi hann seg til hinar oyggjarnar. Tó átti hann ikki t.d. í Hesti fyrr enn fyrst í hesi øldini.

Áður átti fuglurin bara í Grønlandi, Jan Mayen og á øðrum norðurleiðum.

Har havhestur tók sær
bústað í nýggjum støðum
1800-1890.

Vit tóku ikki glaðbeint imóti honum, tí vit hildu, at hann tók bergið frá hinum bjargafuglinum. Eisini lukt-
aði hann illa, og fjaðrarnar vóru lýsutar; men so fóru

teir at taka ungarnar, og skjótt eftir at fleyga gamla fuglin í björgunum um veturin.

Tað kom væl við at fáa feskt um veturin.

Hóast fuglurin varð dúgliga tikin, nórdist hann, tí hann dugdi væl at laga seg eftir umstøðunum og vandist við at eta fiskagarnarnar, sum útróðramenn blakaðu fyri borð. Eisini alt slambrið, sum rak frá hvalastøðunum.

*Har havhestur eigur
eftir 1890.*

Fyrst í hesi øldini tók ein hervilig sjúka seg upp, og nógv doyðu, serliga barnakonur buðu ikki bætur, um tær fingur hana.

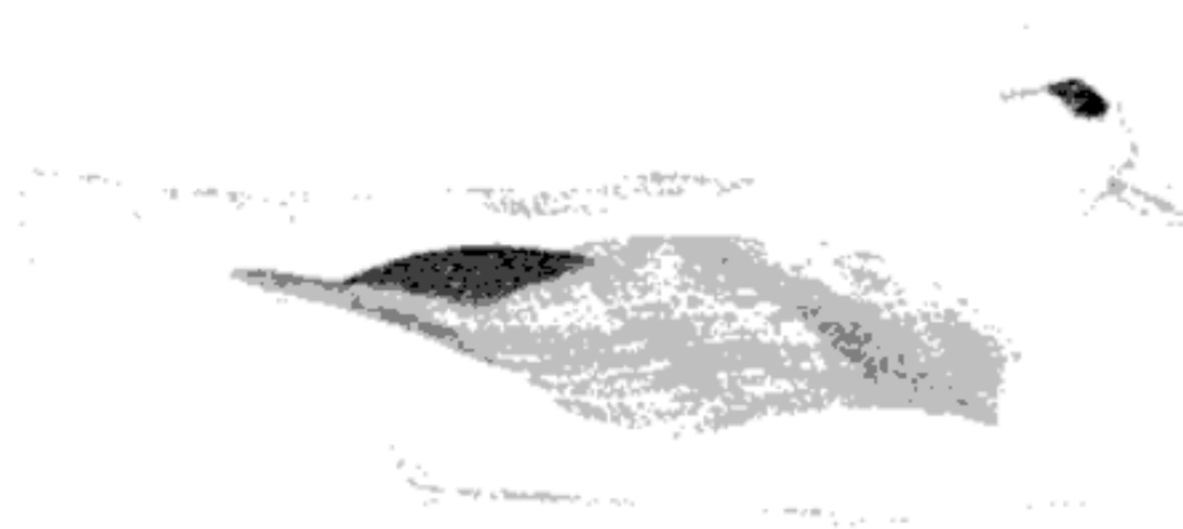
Tá ið tað var greitt, fyrst í tríatiárunum, at serliga ungarnir bóru smittuna, vórðu forboð gjørd at taka teir. Nú er góður heilivágur fyri sjúkuna, og vit hava lært at handfara fuglin, so vit ikki verða smittað.

Ljósi havhesturin er heilt ljósur um næstan alla bringuna og næstan allan búkin. Ljósi havhesturin kennist best frá tí dimma, at sjónskari er millum nakka og bak.

Dimmi havhesturin er næstan einlittur dimmgráur um allan kroppin. Hann verður dimmari og dimmari norður í útbreiðsluøkið. Dimmur og heilt dimmgráur havhestur kemur henda vegin av og á um veturin. Onkur eigur í Norðuratlantshavi.

Havhestur situr á sjónum.

Ilt er at ætla um, hvussu nógvur fuglur verður tikin, men fleiri túsund ungar, og gamli fuglurin verður eisini tikin.

Somuleiðis fleiri túsund egg; tey smakka væl.

Fuglurin er í somu fuglaætt sum skrápur og drunnhvíti. Hann er nú okkara vanligasti fuglur, bæði úti á havi og við land. Verpingaraldurin er 8-10 ár, men dømi er um, at hann kann liva, til hann er minst 34 ára gamal.

Verpingartíðin er um leið 20. mai: Bøgan og steggin skiftast at bøla (50 dagar) og at geva ungunum. Tá ið ungin er um 50 dagar gamal, kann hann fara úr reiðrinum, um leið 18. august.

Fáur fuglur er so vakur á flognum sum havhesturin. Snúgviliga fer hann fram og aftur fyri berginum, ómóður. Og minkar ferðin, er ein einasta kveistran við veingjunum nóg mikið at seta fulla ferð á aftur.

Vakurt er eisini at síggja hann á stívum veingjum fara um havið, djúpt í aldudølunum og ongantið at nerta aldubrotið, tó hann mangan er dygst niðri á aldurygginum.

Eftir náttungum.

Tekstur: Steinbjørn B. Jacobsen.

Myndir: Bárður Jákupsson.

Prentumsiting: Hestprent.

Prent: Estra.

Útgáva: Føroya Skúlabókagrunnur.

Tórshavn 1993.

Gunnar er 12 ára gamal,
og pápabeiggin hevur lovað,
at hann skal sleppa við honum
eftir nátungum. Tann morgunin
vaknar Gunnar tíðliga, og glaður
er hann, tá ið teir fara skúmandi
út eftir fjørðinum.

